

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

التَّوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ وَهُوَ
مُحْسِنٌ وَدَدٌ
مُنْتَهَى دِينِ

رَبِّهِمْ عَلَيْهِمْ سَلَامٌ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ
رَبِّ الْعَالَمِينَ

رَبِّهِمْ عَلَيْهِمْ سَلَامٌ
رَبِّ الْعَالَمِينَ

بِقَدْرِ الشَّمْرِ فِي رِضْوَانِهِ
رَبِّهِ عَلَيْهِ السَّلَامُ

کئی وقتہ ارز دل ، کہتے کہتم توہا
کئی بودہ ار سعتہ ، کہتے کہتم توہا

کرامت انسانی

دکتر جنت مشایخی

پزشک، دکترای اخلاق پزشکی

عضو هیات علمی دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله (عج الله تعالی فرجه الشریف)

مقدمه و تعریف

کرامت:

به جای کلمه اکرام، به جای کلمه انعام

به مفهوم: نفعی به انسان برسد که در پی آن سختی و حرج نباشد یا آنچه که به انسان می رسد با ارزش باشد

کرامت از نگاه آیت الله جوادی آملی : کرامت همان نزاهت از پستی و فرومایگی است و به واسطه کرامت انسان به بزرگواری می رسد

تکریم عبارت است از اختصاص دادن به عنایت و شرافت دادن به خصوصیتی که دردیگران نباشد

کرامت در دو شکل به کار می رود:

فاعلی: کرامت الهی

مفعولی: کرامت انسانی

انواع کرامت

- ▶ **کرامت ذاتی:** چیزی فی ذاته و به خودی خود دارای شرافت و بزرگواری باشد
- ▶ خداوند به صورت تکوینی این کرامت را به انسان اعطا کرده و انسان درکسب آن نقش و اختیاری ندارد
- ▶ علت: بعد روحانی انسان (نفخت فیه من روحی)

«وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا» (سوره اسرا - آیه ۷۰)

کرامت ذاتی از دیدگاه علامه طباطبایی

- ▶ عزت و برتری در ذات چیزی بدون در نظرگرفتن برتری او نسبت به چیزی که فروتر است
- ▶ ایشان ذیل این آیه می فرمایند: این آیه بیان حال عموم بشر است که با صرف نظر از اختصاص برخی از انسانها به کرامت خاص الهی و قرب و فضیلت روحی و معنوی آنها، این کرامت مورد اشاره در آیه عموم مشرکان و کافران و فاسقان را شامل میشود
- ▶ کرامتی است که در جریان آفرینش و تکوین انسان مطرح بوده و مربوط به **مقام انسانیت**
- ▶ است و در تمام افراد بشر به صورت **بالقوه** وجود دارد

کرامت از نگاه علامه جعفری

► خداوند، زمینه ارزش و کرامت را در انسان به وجود آورده است؛ یعنی همه نیروها و استعدادهای مثبت که به انسان عنایت فرموده، مقتضی ارزش و کرامت و حیثیت است که مقتضی به وجود آمدن حق کرامت برای اوست، نه اینکه در همه موقعیت ها و شرایط، انسان، شرف ذاتی و کرامت وجودی داشته باشد

کرامت اکتسابی

- ▶ کرامت اکتسابی(عرضی): به واسطه داشتن صفتی ، دارای شرافت و بزرگواری می گردد
- ▶ این کرامت به صورت اختیاری بوده و در نتیجه سعی و تلاش برای تزکیه نفس به دست می آید
- ▶ شاخص سنجش برای انسانها ندارد

کرامت اکتسابی

- ▶ تعریف: برتری انسان نسبت به دیگر انسانها که آن را به دست می آورد
- ▶ علت این کرامت از دیدگاه علمای اسلامی (آیت الله جوادی آملی - کرامت در قرآن):
- ▶ قدم برداشتن در مسیر «خلیفه الهی»
- ▶ به میزانی که انسان خلیفه الله می شود کرامت پیدا می کند
- ▶ پیامبر عزیز اسلام و همه معصومین : در نقطه اوج کرامت انسانی
- ▶ هر کس به میزان نزدیکی به آنان به این کرامت دست می یابد
- ▶ و هر کس به میزان دوری از آنان و قرار گرفتن در مسیر مخالف خلیفه الهی این کرامت را از دست می دهد

افت کرامت انسانی

▶ از دست دادن کرامت نیز مانند به دست آوردن آن گام به گام است

▶ انسان با غرق شدن در گناهان و صفات رذیله می تواند تمام کرامت خود و حتی کرامت ذاتی خود را از دست بدهد و از زمره انسانیت خارج شود

▶ شاهد قرآنی:

▶ «لَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالْدَّوَابُّ وَكَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ وَمَنْ يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِنْ مُكْرِمٍ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ» (آیه ۱۸ - سوره مبارکه حج)

▶ «وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِنَ الْجِنَّ وَالْإِنْسِ لَهُمْ قُلُوبٌ لَا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَا يَسْمَعُونَ بِهَا أُولَئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ أُولَئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ» (آیه ۱۷۹ - سوره مبارکه اعراف)

▶ «لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ . ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ» (آیات ۴ و ۵ - سوره مبارکه تین)

مبنای اخلاقی اسلام (کرامت انسانی - عبودیت)

▶ عبودیت

▶ مقام عبد:

▶ بالاترین درجه وجودی در عالم از آن عبد واقعی و تسلیم بی چون و چرای پروردگار است

▶ شاهد این ادعا: «يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ، ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً، فَادْخُلِي فِي **عِبَادِي** وَادْخُلِي جَنَّتِي»

▶ برای بدست آوردن خلیفه الهی و در نتیجه کرامت انسانی تنها راه انسان عبودیت است

▶ بندگی در همه ابعاد و از جمله در اخلاقیات اصل اخلاقی اسلام است

▶ تفاوت نظام فکری اخلاق پزشکی اسلامی و دیدگاههای غیر دینی از همین جا ناشی می گردد.

دیدگاه بیماران نسبت به کرامت در یک مطالعه

▶ اغلب بیماران کاهش حس کرامت خود را به عواملی از جمله ناتوانی در انجام فعالیت های روزانه، کاهش کیفیت زندگی، تغییر در تصور ذهنی از جسم خویش، کاهش اعتماد به نفس و احساس وابستگی و آسیب پذیری نسبت دادند.

بررسی دیدگاه کارکنان نظام سلامت

► تبیین تجربه زیسته پرستاران از حفظ کرامت انسانی بیمار

► {حفظ کرامت انسانی در واقع همان رعایت حقوق بیمار، تا اونجائی که به خود پرستار آسیبی وارد نشه. چون اون هم واقعا یک انسانه و مثل خود ماست؛ اگه ما خودمون رو مقایسه کنیم با اون و یک روز جای اونا باشیم، انتظار داریم که با ما خوب برخورد بشه}

► {وقتی پرستاران فانکشنال کار میکنند، از اول شروع میکنند علایم حیاتی گرفتن، برای کسی که مراقبت رو میگیره احترام قائل نیستند و ممکنه مریض خوابیده، درد داشته، مسکن گرفته، بیدارش میکنند علایم حیاتی میگیرند و میرن.}

► {مریضارو که تحویل میگیریم، فقط انتقالات کاردکس و نوشته های خودمونه. نمی پرسیم شب چطوری خوابیدی؟ اشتها چطور بود؟ ارتباط درمانی درستی انجام نمیگیره... یا موقع خطاب قرار دادن، نام بیمار گفته نمی شه، شماره ی تخت میگیریم...}

► {گاهی عملی که میخوان برای مریض انجام بدن یا کاری که میخوان بکنند، مریض اصلا آزادی نداره اعتقاداتش رو عنوان کنه؛ در واقع، کرامت انسانی یعنی آزادی کامل برای انتخاب، حتی در مورد اعتقاداتش، ارزشهای مذهبی و فرهنگی خودش آزاد باشه، عقیده‌های که داره خودش انتخاب بکنه}

اقتضائات عبودیت برای پزشک و بیمار

- ▶ درمانگر در مرتبه نخست قبل از آنکه یک درمانگر باشد یک عبد است و از دایره عبودیت و تقوا نباید خارج گردد
- ▶ از دیدگاه اخلاق پزشکی اسلامی انسان مختار نیست که هر گونه تصمیمی در مورد جسم و جان خود بگیرد، فقط باید تصمیمی اتخاذ کند که در راستای بندگی باشد
- ▶ درمانگر هم باید تصمیمی بگیرد که در راستای بندگی باشد

در مسیر عبودیت

- ▶ در این مسیر شناخت از بیماری و درد متفاوت است و هر لحظه از حیات بشری ارزش پیدا می کند. (ارزش لحظه های حیات یک عبد با یک غیر عبد متفاوت است ، اما از دیدگاه تیم درمان کرامت افراد قابل سنجش نیست و باید همه را بندگان خداوند و دارای کرامت انسانی بدانند.)
- ▶ در این مسیر تیم سلامت باید ارزش بیمار را نه فقط به عنوان یک مشتری خدمات درمانی ، بلکه به عنوان یک خلیفه الله بالقوه ببیند و این نوع نگاه دنیای دیگری ایجاد می کند
- ▶ در این مسیر **تحمل درد و بیماری** هرچند که بر تیم سلامت لازم است که از آن بکاهد برای بیمار بخشی از طی طریق به سوی معبود است و **بر کرامت انسانی وی می افزاید.**
- ▶ سخت شدن پایان حیات **نه تنها منجر به افت کرامت بیمار مومن نیست** بلکه به دلیل تحمل رنج بیماری لحظه به لحظه بر درجات وی می افزاید
- ▶ در این مسیر هیچ عبدی حق ندارد برای درمان خود تلاش نکند زیرا سلامت جسم در مسیر عبودیت مهم است. و از این رو امتناع از درمان در فقه جایز نیست.

ادامه

▶ در تفکر اسلامی بیمار نه تنها یک بنده خداست که دارای کرامت است بلکه وسیله ای برای عبودیت تیم درمان و ارتقاء کرامت انسانی آنان است و رسیدگی به او قدمی در جهت نزدیکی به خلیفه الله است

▶ تصمیم گیری ها در آغاز و پایان حیات بیماران، در کنترل درد و رنج آنان، در تصمیم گیری برای تخصیص منابع پزشکی و در جای جای حرفه درمان ، متفاوت ، معنی دار و هدفمند خواهد شد

نتیجه

▶ خدمت به بیمار با دیدگاه کرامت انسانی ،

▶ خدمت به خلیفه الله بالقوه است

▶ ارتقاء کرامت انسانی درمانگر است

▶ نزدیکی درمانگر به خلیفه الله بالفعل (انسان کامل هستی) است

کسر که برادر نفس خود کرامت قائل

است، آتش را با کناه پست و خوار

نمی سازد.

امام علی (ع)